

der oven i købet for halvdelens vedkommende er trykt i uddrag – ligger lige for. Hvor det er muligt fremhæves de tyske koncerners særinteresser i det nordiske marked. Nyt for anm. er bestræbelserne i slutfasen på at se udover ideologernes ragnarok – og planlægge for freden. Men iøvrigt skal det understreges at de østtyske historikere ikke opererer med nogen rigid forklaringsmodel, og at der også er rum for både strategiske og politiske faktorer.

Det er et grundsynspunkt, at Norden fungerede som bagland og flankedækning for en angrebskrig mod Sovjetunionen. Det er en problematisk tese, som vel kun har gyldighed for Finland – og for de andre lande i begrænsede perioder. I det hele taget lægger *Expansionsrichtung Nordeuropa* en determinisme ind i den tyske politik som ikke lader sig forene med de nordiske historikers resultater. Således underspiller man også det præventive moment i »Operation Weserübung« – ligesom spontaneiteten i Quislings kup den 9. april 1940. Og der skelnes ikke mellem de forskellige tyske ressortinteresser. Bogen vedgår at Skandinavienspolitikken ytrede sig uensartet overfor de enkelte lande – men fastholder at den var underlagt den samme fælleskonception. Man havde gerne set dette vigtige punkt gennemarbejdet. Nu henvises der kun til en artikel af laugets nestor, Dietrich Eichholtz – men denne går på det helt overordnede europæiske plan (»Grossgermanisches Reich« under »Generalplan Ost« i: *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 1980 s. 835-41). *Expansionsrichtung Nordeuropa* giver et nyttigt indblik i de østtyske historikers resultater og positioner – men henvisningerne til den nordiske forskning virker noget bedagede.

Hans Kirchhoff

HENRIK SKOV KRISTENSEN, CLAUS KOFOED og FRANK WEBER: Vestallierede luftangreb i Danmark under 2. verdenskrig I-II. Aarhus, Universitetsforlaget. 1988. 861 s., ill. og kort. 598 kr.

I det meget beskedne omfang besættelseslitteraturen overhovedet behandler den allierede luftkrig imod Danmark – og det er mest sket lokalt – har det været den almindelige mening at denne ytrede sig ganske marginalt. Ser vi bort fra en håndfuld spektakulære tilfælde som f.eks. angrebene på Ålborg flyveplads i 1940, mod Århus havn i 1942, mod B & W et par gange i 1942 og 43, og imod Gestapohovedkvartererne i 1944/45 har det hidtil været god latin at Danmarks *special relationship* med England som fredsbesat og proallieret nation beskyttede os imod ødelæggelser fra luften, og at de bomber der faktisk kom ned skyldtes nødkastninger eller fejltagelser under luftflådernes vej til og fra Tyskland. Vi har også lært at sabotørerne gjorde bombardementer overflødige. Det skrev den illegale presse – og eftertiden har skrevet af efter den.

Men nu har de tre århusianske historikere Henrik Skov Kristensen, Claus Kofoed og Frank Weber punkteret disse forestillinger som rene myter: Vi var krigen igennem udsat for en lang række nøje planlagte strategiske og taktiske luftangreb – kulminerende en måned før freden, i april 1945, da 700 amerikanske flyvende fæstninger med 600 eskortejagere var på vej for at bombe de danske flyvepladser, herunder Kastrup – men måtte vende om pga. dårligt vejr! Rigtig nok lå der restriktioner på togterne til en venligsindet nation – men kolliderede de

med krigens nærmeste krav sejrede de sidste. Der fandtes ingen sentimentalitet i luften hverken overfor fjender eller venner – det viste Dresden og Hiroshima, og det viste sønderbombningen af Vesteuropa før invasionen. Danmark var i så henseende ikke bedre stillet end andre besatte lande. Og når ødelæggelserne blev mindre skyldtes det alene det forhold, at vi var af mindre betydning – og derfor ikke værd var at ofre de store ressourcer på. At modstandsbevægelsens sabotage skulle have haft en bremsende virkning har de tre forfattere intetsteds fundet dokumenteret. Det ville også have været uforståeligt al den stund vi ved, at sabotagen ikke kunne forhindre RAF i at bombe allierede nationer som Holland og Norge – til trods for eksilregeringernes protester.

Vestallierede luftangreb udspringer af et gruppespeciale ved Århus Universitet, men i den publicerede form er det Henrik Skov Kristensen der tager det store slæb, både kvantitativt og kvalitativt. Undersøgelsen bygger på hidtil ubenyttede kilder i de engelske arkiver, først og fremmest RAF's såkaldte *Operation Record Books*, men suppleret med dansk og tysk materiale – en helt nødvendig korrektion når det gælder bombemål og skader, for flybesætningerne vurderede altid vildt optimistisk, og i de første år røg bomberne som oftest ved siden af. Først behandles rammerne for luftkrigen, den generelle luftstrategi, med dens taktiske og tekniske hurdler, de involverede instanser og deres ressourcer og styrkemål – og derpå får vi hovedstykket, en minutøs gennemgang af de enkelte operationer. (Om undersøgelsen tilstræber at være udtømmende for *alle* angreb – fremgår ikke). Der berettes om fejlbombardementerne før den 9. april 1940, om angrebene på flyvepladser, industrier og benzinlagre – der bedømmes som ret ineffektive, og mod skibe og fiskerbåde. Et stort kapitel behandler mineringen fra luften – der havde større succes, og endelig får vi en bred fremstilling af kommunikationskrigen imod jernbaner og rullende materiel. Det taktiske mål var her at sprede det tyske jagerforsvar – og det lykkedes, mener forfatterne. Men her som når det gælder andre vurderinger af den tyske side savner man stærkt de ødelagte Luftwaffearkiver. Undersøgelsen afsluttes med en detaljeret gennemgang af angrebene på Århus Universitet, på Shell-huset og på Husmandsskolen – der tør kaldes definitive. Og det hele er gennemillustreret med et overvældende antal nye og ukendte fotos.

Det store værk vil være en guldgrube for flyentusiaster og militærhistorikere – og en nyttig opslagsbog i lokaliteten, hvor man nu kan anskue nedslag og ødelæggelser i et større perspektiv. For besættelsehistorikere der som anmelderen ikke er specielt interesseret i luftkrig og flyvemaskiner kan læsningen af de mange detaljer blive en nok så slidsom affære. Men med tålmod kan der sankes flere iagttagelser op der perspektiverer besættelsesforhold mere generelt: Det gælder den engelske politik overfor Danmark før 9.4.40 – og propagandaen i 1941. Det gælder dokumentationen af et SIS-efterretningsnet ved siden af SOE's, med væsentlige betragtninger over forholdet mellem efterretningerne fra Danmark og RAF's dispositioner – hvor man deler forfatterens beklagelse over ikke at have fået uindskrænket adgang til det såkaldte »Stockholmarkiv«. Vi får også den luftstrategiske baggrund for SOE's pres på efterretningsofficererne i efteråret 1942, og vi præsenteres for de engelske synspunkter på den økonomiske kollaboration. Analysen af beslutningsprocesserne bag angrebene på Gestapohovedkvartererne i 1944/45 viser hvor trængte modstandsorganisationerne var, og kaster lys tilbage på det tyske politis effektivitet. Et særligt ambitiøst kapitel behandler baggrunden for angrebet på B & W i januar 1943 – med et klart

dementi af at bombardementet kan ses som et bestillingsarbejde af Ebbe Munck. Derimod forekommer de mere vidtgående slutninger om bombardementets betydning for udviklingen af den engelske politik og for stemningen generelt mindre overbevisende.

Hans Kirchhoff

ERIK BOEL: Socialdemokratiets atomvåbenpolitik 1945-88. Akademisk Forlag 1988. 278 s., ill. 138 kr.

Politologen Erik Boels hovedsynspunkt i denne bog er, at der – med en række mere eller mindre vægtige forbehold – har været en kontinuitet i Socialdemokratiets atomvåbenpolitik i hele perioden siden 1945. Der fremlægges i bogen dokumentation og argumentation for det standpunkt (som også er partiets eget), at årsagerne til den skærpelse, der skete i Socialdemokratiets skepsis over for atomoprustningen og dens logik fra slutningen af 1970'erne, primært skal søges i ønsket om afspænding og en reduktion af den atomare trussel mod verden i almindelighed og mod det nordiske område i særdeleshed. Dvs. en naturlig fortsættelse af den lavspændingspolitik, som allerede i 1950'erne fik partiet til at sige nej tak til fremmede baser og atomvåben på dansk jord i fredstid. Også indenrigspolitiske faktorer som hensynet til den fremvoksende fredsbevægelse, SFs stemmeindhug på Socialdemokratiet, samt oppositionsrollen fra 1982 anføres som faktorer, der har påvirket – og skærpet – partiets atompolitiske profil gennem den sidste halve snes år.

De mere historiske dele af bogen – perioden fra 1949 til 1970'erne – indeholder en række interessante iagttagelser. F.eks. mener Boel at kunne konstatere, at Socialdemokratiets forsigtige og forbeholdne nej til atomvåben på dansk jord i årene 1957-60 først og fremmest skyldtes partiledelsens usikkerhed mht. USA's (fremtidige) interesse i evt. udstationering af atomvåben i det nordiske område. Og da partiet fra begyndelsen af 60'erne endelig gik klart imod atomvåben i Danmark i fredstid, skyldtes det iflg. Boel i alt væsentligt presset fra Kampagnen mod Atomvåben og det nye parti SF.

Hvis i hvert fald den sikkerhedspolitisk velorienterede læser formentlig alligevel vil finde store dele af fremstillingen noget forudsigelig, er en hovedårsag Boels kildegrundlag. Han har ganske vist været igennem et relativt omfattende materiale: foruden de åbne kilder (folketingsdebatter, en del pressemateriale, monografier, m.m.) visse ikke-offentligt tilgængelige, nemlig – for de første tiår efter 1945 – Socialdemokratiets parti- og folketingsgruppeprotokoller og ministermødeprotokoller, og han har interviewet en række af de ledende socialdemokratiske aktører. Det er da også disse indblik i partiets interne politikformulering, som gør bogen egentlig læseværdig – også selv om disse kilder hos Boel ikke bringer *afgørende* nyt for dagen.

Det problematiske er imidlertid, at Boel ikke i nævneværdigt omfang har inddraget kildegrupper, som kunne belyse partiets atompolitik 'udefra', dvs. fra andre partipolitiske vinkler eller ud fra et internationalt synspunkt, herunder Danmarks stilling i NATOs generelle strategiske planlægning gennem årene. Fremstillingen er i alt for høj grad styret af, hvad Boel selv kalder 'de socialdemokratiske markeringer' på atompolitikken. Dem er der ledt med lys og